

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Pavla Šámala, soudce Jana Wintra a soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy o ústavní stížnosti nezletilé stěžovatelky **XXX (jedná se o pseudonym)**, zastoupené Mgr. Šárkou Svobodovou, advokátkou se sídlem v Rychnově nad Kněžnou, Jiráskova 1320, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 313/2023-1181 ze dne 19. dubna 2023, za účasti **Nejvyššího soudu**, jako účastníka řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství** a **J. J.**, zastoupeného JUDr. Danielem Radou, advokátem se sídlem v Hradci Králové, Nerudova 866/27, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 313/2023-1181 ze dne 19. dubna 2023 byla porušena základní práva stěžovatelky na soudní ochranu podle článku 36 odst. 1 a článku 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a na rovnost účastníků řízení podle článku 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Ve výroku I. uvedené usnesení se v části, jíž bylo rozhodnuto o nároku stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy, ruší.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Stěžovatelka se domáhá zrušení usnesení Nejvyššího soudu, kterým byl zrušen výrok prvostupňového soudu, jímž byla stěžovatelce přiznána proti odsouzenému pachateli náhrada nemajetkové újmy. Podle stěžovatelky byla napadeným usnesením porušena její práva domáhat se stanoveným postupem práva u nezávislého a nestranného soudu, na rovnost, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, na zvláštní ochranu dítěte a rodičovskou péči, zakotvená v čl. 7 odst. 1 a 2,

čl. 10 odst. 1 a 2, čl. 32 odst. 1 a 2, čl. 36 odst. 1 a v čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

II. Skutkové okolnosti a procesní vývoj věci

2. Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou (dále jen „okresní soud“) rozsudkem č. j. 1 T 47/2020-1060 ze dne 15. června 2022 uznal vinným vedlejšího účastníka – otce stěžovatelky – ze zločinu týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1 a 2 písm. a), b), c) a d) trestního zákoníku a zločinu týrání osoby žijící ve společné domácnosti podle § 199 odst. 1, 2 písm. a) a d) trestního zákoníku. Za to otcí uložil podmíněně odložený trest odnětí svobody a povinnost zaplatit stěžovatelce na náhradě nemajetkové újmy 27 000 Kč s příslušenstvím (náhrada nemajetkové újmy byla nejprve požadována ve výši 70 000 Kč, z níž 43 000 Kč otec dobrovolně uhradil); ve zbytku uplatněného nároku byla stěžovatelka odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „krajský soud“) rozsudkem č. j. 11 To 225/2022-1123 ze dne 13. prosince 2022 k odvolání státní zástupkyně zrušil výrok o uloženém trestu, nově rozhodl, že otec vykoná nepodmíněný trest odnětí svobody ve věznicí s ostrahou a současně jeho odvolání zamítl.

3. Nejvyšší soud napadeným usnesením k dovolání otce zrušil rozsudek krajského soudu v části, v níž bylo zamítnuto jeho odvolání proti výrokům o náhradě škody a nemajetkové újmy z rozsudku okresního soudu, a v těchto výrocích zrušil i rozsudek okresního soudu; současně zrušil i další rozhodnutí na zrušenou část obou rozsudků obsahově navazující.

4. Důvod ke zrušení spatřuje Nejvyšší soud v tom, že nárok nebyl řádně uplatněn, a proto neměl okresní soud podklad k tomu, aby rozhodoval v adhezním řízení. Napadeným usnesením trestní řízení skončilo [ústavní stížnost otce Ústavní soud usnesením sp. zn. IV. ÚS 1505/23 ze dne 8. srpna 2023 (všechna rozhodnutí na <http://nalus.usoud.cz>) odmítl jako zjevně neopodstatněnou], otec je pravomocně odsouzen, aniž by bylo o nárocích poškozených rozhodnuto anebo s nimi byli odkázáni do civilního řízení.

III. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka je přesvědčena, že Nejvyšší soud pochybil, zejména nepodal-li její otec proti výroku o náhradě nemajetkové újmy ani odvolání, a naopak sám proti nim neměl žádné výhrady a dobrovolně plnil. Okresnímu soudu nemůže být vytýkáno, rozhodl-li o nárocích podle § 2956 občanského zákoníku, že neuvedl, jaké konkrétní nároky přiznal podle § 2958 občanského zákoníku. Nejvyšší soud nesprávně poškozeným vytkl, že své nároky specifikovali jen co do výše a nikoli co do druhu, avšak takový závěr nemá oporu ve spisu; proto je podle stěžovatelky napadené usnesení projevem svévole, neboť ona své nároky odůvodnila a řádně uplatnila ve smyslu § 43 odst. 3 trestního řádu. Ačkoli neuplatnila žádné nároky z titulu ublížení na zdraví, Nejvyšší soud na její věc aplikoval judikaturu k § 2958 občanského zákoníku; stěžovatelka odkazuje v této souvislosti na usnesení Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 100/2020-620 ze dne 12. února 2020 nebo na náleznost sp. zn. II. ÚS 3003/20 ze dne 3. srpna 2021.

6. Stěžovatelka nepovažuje odůvodnění napadeného usnesení za logické, srozumitelné a je přesvědčena, že nemá oporu v provedeném dokazování a zjištěných skutečnostech. Nelze-li podat odvolání proti (nedostatečnému) odůvodnění rozsudku okresního soudu, nelze takový (ne)postup klást k tíži poškozených. Rozhodnutí Nejvyššího soudu vyvolává v poškozených pocit bezpráví a působí druhotnou újmu, neboť jim byla upřena jakákoli náhrada – s tím, že v trestním řízení o jejich nárocích již nebude rozhodováno. K tomu stěžovatelka odkazuje

na nález sp. zn. II. ÚS 297/22 ze dne 26. června 2023, podle kterého „[n]espravedlivé rozhodnutí, a tím spíše ‚nerozhodnutí‘ o nárocích poškozených pak umocňuje primární újmu způsobenou trestným činem“. Náprava újmy oběti trestné činnosti soudu souvisí s veřejnoprávní povinností státu při objasňování trestné činnosti a není přípustné, „aby soudy ‚využily‘ výpovědi poškozeného, respektive oběti trestného činu jako zásadního podkladu pro rozhodnutí o vině, zároveň však nepřiznaly poškozenému alespoň v určitém rozsahu nárok na náhradu újmy, kterou lze dovozovat z té samé výpovědi“.

IV. Vyjádření účastníků řízení

7. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili Nejvyšší soud jako účastník řízení a Nejvyšší státní zastupitelství a otec jako vedlejší účastníci řízení.

8. Nejvyšší soud považuje ústavní stížnost za pouhou polemiku se svým usnesením, na které odkazuje. Dále shrnuje důvody zrušení adhezních výroků pro nepřezkoumatelnost a nedostatečnou specifikaci návrhů poškozených. Nejvyšší soud rovněž zdůrazňuje, že postupem obecných soudů nižších stupňů bylo zasaženo do práva obviněného na spravedlivé řízení, k čemuž musel přihlédnout.

9. Nejvyšší státní zastupitelství ve vyjádření přiznává ústavní stížnosti jistou míru relevance. Poukazuje na podání, jímž stěžovatelka podle § 43 odst. 3 trestního řádu uplatnila svůj nárok na náhradu nemajetkové újmy a jehož obsah hodnotí Nejvyšší státní zastupitelství jako dostačující. Současně ale připomíná, že výroky o náhradě újmy poškozeným byly usnesením zrušeny především s ohledem na nedostatečné odůvodnění prvostupňového rozhodnutí. Podle Nejvyššího státního zastupitelství nemohlo být právo promlčeno, jak stěžovatelka uvádí – nadále se může svých nároků domáhat prostřednictvím občanskoprávní žaloby.

10. K vyjádření Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu stěžovatelka zaslala repliku, ve které zopakovala, že Nejvyšší soud nevycházel z obsahu spisu a jeho kvalifikace vytrpěné újmy je nesprávná a přepjatě formalistická. Uvedla, že v důsledku napadeného usnesení se začal otec domáhat vrácení i těch prostředků, které předtím dobrovolně plnil, z toho důvodu je nejen stěžovatelka opět ve stresu a v nejistotě a poukazuje na nálezy sp. zn. I. ÚS 1222/22 ze dne 27. června 2023 a II. ÚS 1564/20 ze dne 9. února 2021 (N 26/104 SbNU 319).

11. Otec ve svém vyjádření souhlasí s napadeným usnesením Nejvyššího soudu, je přesvědčen, že nároky poškozených nebyly uplatněny řádně ve smyslu § 43 odst. 3 trestního řádu a nesouhlasí ani s tvrzením, že Nejvyšší soud vytvořil situaci, kdy se v důsledku chybějícího výroku o náhradě škody nemůže stěžovatelka domáhat svých nároků jinou cestou.

12. Vzhledem k tomu, že vyjádření vedlejšího účastníka neobsahovalo nová tvrzení ani skutečnosti, Ústavní soud je stěžovatelce k případné replice nezasílal.

V. Vlastní posouzení věci

13. Ústavní soud nejprve uvádí, že vedle otce, jehož ústavní stížnost byla, jak výše uvedeno, odmítnuta jako zjevně neopodstatněná, podali ústavní stížnost včetně stěžovatelky celkem tři ze čtyř poškozených. O obsahově shodné ústavní stížnosti bratra stěžovatelky vedené pod sp. zn. IV. ÚS 1971/23 rozhodl Ústavní soud nálezem ze dne 1. listopadu 2023, kterým stížnosti vyhověl. Vzhledem k obsahově shodné argumentaci stěžovatelů (poškozených) a vyjádření účastníka i vedlejších účastníků lze na uvedený nález pro stručnost odkázat. Ústavní soud

v tomto rozhodnutí dospěl k závěru, že ačkoli stěžovatelka neměla možnost seznámit se s otcovým dovoláním (č. l. 1145–1150) obsahujícím novou argumentaci, v níž namítal nesprávné posouzení a neodůvodnění výroku o náhradě škody (č. l. 1149), Nejvyšší soud k ní přihlédl a výrok o náhradě škody zrušil. Proti tomuto překvapivému rozhodnutí Nejvyššího soudu se stěžovatelka neměla možnost bránit.

14. Právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny v sobě zahrnuje i princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí (zákaz vydání překvapivého rozhodnutí). O překvapivé rozhodnutí jde, není-li zřejmé, co považuje soud za relevantní a účastníkovi řízení neumožní vyjádřit se k odlišnému právnímu hodnocení [viz nález sp. zn. I. ÚS 777/07 ze dne 31. července 2008 (N 134/50 SbNU 181)] nebo k jinému hodnocení důkazů [nález sp. zn. III. ÚS 1980/13 ze dne 9. ledna 2014 (N 1/72 SbNU 23)]. Hodnotí-li soud tutéž věc jinak než předchozí instance, musí účastníky seznámit se svým odlišným právním názorem a umožnit jim vyjádřit se. To se však v projednávaném případě nestalo a rozhodnutím, jímž stěžovatelka pozbyla právní titul pro náhradu nemajetkové újmy, bylo porušeno nejen její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, ale neinformováním o okolnostech, které se jí dotýkají, i právo na rovnost v řízení zakotvené v čl. 37 odst. 3 Listiny.

15. Vzhledem k zásadě minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů zrušil Ústavní soud napadené usnesení výhradně pro výše uvedené procesní pochybení. Pro úplnost však připomíná, že obecně nelze po poškozeném požadovat, aby svůj nárok kvalifikoval podle hmotného práva, neboť taková kvalifikace a rozhodnutí o přiměřenosti odčinění imateriální újmy je výlučnou odpovědností soudce [viz nález sp. zn. I. ÚS 1222/22, odst. 34]. Přesto stěžovatelka v projednávané věci vznesla požadavek na odčinění duševních útrap podle § 2956 občanského zákoníku, nikoli na náhradu nemajetkové újmy z titulu újmy na zdraví (§ 2958 občanského zákoníku), okresní soud její vymezení vyhodnotil jako správné, a přiznal jí proto náhradu za útrapy, které nepředstavují trvalou psychickou újmu a kterou není třeba prokazovat znaleckými posudky. Požadavek Nejvyššího soudu na podrobnější (individualizované) odůvodnění je sice legitimní, nelze však okresnímu soudu vytýkat, neuvedl-li, na základě jakých konkrétních nároků podle § 2958 občanského zákoníku stěžovatelka náhradu nemajetkové újmy požadovala.

16. Kasačním nálezem Ústavní soud otevřel Nejvyššímu soudu procesní prostor pro vydání nového rozhodnutí, ve kterém bude možné zohlednit argumentaci poškozených.

V. Závěr

17. Nejvyšší soud nerespektoval požadavek předvídatelnosti rozhodnutí, a tím porušil ústavně zaručené právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a právo na rovnost v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 29. listopadu 2023

Pavel Šámal
předseda senátu